

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 28 marca 2023 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych - I Oddział w Ł. ustalił, że A. K. jest zobowiązana do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń w kwocie 4 859,26 zł w związku z uzyskiwaniem w okresie od 8 lipca 2021 roku do 31 grudnia 2021 roku przychodu uzasadniającego zmniejszenie wypłacanego świadczenia.

[decyzja z 28 marca 2023 roku k. 93-94 akt rentowych A. K.]

W dniu 2 maja 2023 roku A. K. odwołała się od powyższej decyzji zarzucając naruszenie przepisu art. 138 ust. 1 oraz ust. 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych poprzez zobowiązanie odwołującej do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia w sytuacji, gdy wypłacone środki pieniężne są świadczeniem należnym, bowiem nawet w przypadku uznania, że wypłata określonej wysokości świadczenia względem odwołującej nie znajduje podstaw bądź winna zostać wstrzymana, to organ rentowy powinien ustalić wysokość świadczenia przysługującego pozostałym uprawnionym do jego otrzymania tj. K. K. i T. K. (1) i dokonać rozdysponowania świadczenia na ich rzecz, co doprowadziłoby do tego, że wypłacona na rzecz odwołującej renta rodzinna w rzeczywistości zostałaby w całości wypłacona na rzecz K. K., do rąk jego matki A. K. i T. K. (1), ewentualnie winna zostać zmniejszona o kwotę, która przewyższa wysokość renty rodzinnej ustalonej w zależności od liczby uprawnionych, z pominięciem odwołującej A. K..

Decyzji zarzucono także naruszenie art. 103 ust. 1, art. 104 ust. 1 i 8, art. 105 ust. 1 i 2 powołanej ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych poprzez błędne ustalenie kwoty o jaką świadczenie powinno być zmniejszone w zakresie, w jakim kwota pobranego świadczenia przewyższała wysokość renty rodzinnej ustalonej dla osób uprawnionych, bez uwzględnienia odwołującej A. K..

W konsekwencji odwołująca wniosła o zmianę zaskarżonej decyzji poprzez nienakładanie na nią obowiązku zwrotu nienależnie pobranych świadczeń z ZUS, ewentualnie, na wypadek nieuwzględnienia powyższego wniosku, zmianę zaskarżonej decyzji poprzez zobowiązanie jej do zwrotu nienależnej renty rodzinnej za 2021 r. w z zakresie, w jakim kwota pobranego świadczenia przewyższała wysokość renty rodzinnej ustalonej dla osób uprawnionej, bez uwzględnienia odwołującej A. K., ewentualnie, na wypadek nieuwzględnienia powyższego wniosku, o uchylenie decyzji i przekazanie sprawy do ponownego rozpatrzenia organowi rentowemu.

[odwołanie k. 3-6 akt VIII U 934/23]

Odpowiadając na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie, argumentując jak w zaskarżonej decyzji. [odpowiedź na odwołanie k. 9-9v. akt VIII U 934/23]

W piśmie procesowym złożonym w dniu 28 sierpnia 2023 roku odwołująca wskazała, że w jej ocenie świadczenie nienależne podlegające zwrotowi powinno stanowić:

- w okresie od lipca do września 2021 – maksymalnie różnicę pomiędzy wysokością renty rodzinnej przyznanej na dwie osoby a przyznanej na jedną osobę;

- w okresie od października do grudnia 2021 – różnicę pomiędzy wysokością renty rodzinnej przyznanej na trzy osoby a wysokością renty rodzinnej przyznanej na dwie osoby.

Zdaniem skarżącej, zgodnie z wyliczeniami wskazanymi przez ZUS w decyzji z 5 października 2021 roku należna renta na trzy osoby wynosiła po 2452,83 zł miesięcznie, a na dwie osoby w tym okresie to 2323,74 zł, zatem zwrotowi od października do grudnia winna podlegać maksymalnie kwota 129,09 zł miesięcznie. Z kolei jako podstawę do wyliczenia renty rodzinnej ZUS wskazał kwotę 2581,93 zł, czyli renta rodzinna na jedną osobę stanowi 85 % tej kwoty

co daje 2194,65 zł, czyli różnica między rentą na jedną osobę, a na dwie osoby (2323,74 zł – 2194,65 zł) wynosi również 129,09 zł.

[pismo procesowe z 28 sierpnia 2023 roku k. 32-34 akt VIII U 934/23]

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

Na podstawie decyzji z 5 października 2021 roku ((...)) A. K. pobierała rentę rodzinną po zmarłym 8 lipca 2021 roku małżonku T. K. (1) s. R., urodzonym (...).

Powyzsza decyzja organu rentowego zawierała pouczenie – w jego punkcie V wnioskodawczyni została poinformowana, że prawo do renty rodzinnej ulega zawieszeniu albo świadczenie ulega zmniejszeniu w razie osiągnięcia przychodu m.in. z tytułu zatrudnienia, służby lub innej pracy zarobkowej albo prowadzenia działalności, w punkcie VI f wskazano natomiast, że prawo do renty rodzinnej lub części tej renty (jeżeli do renty rodzinnej uprawniona jest więcej niż jedna osoba) ulega zawieszeniu w razie osiągnięcia przychodu przekraczającego kwotę 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy ostatnio ogłoszonego przez Prezesa GUS, a także, że w przypadku osiągnięcia przychodu przekraczającego kwotę 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy ostatnio ogłoszonego przez prezesa GUS, nie więcej niż 130% tego wynagrodzenia, wysokość renty rodzinnej ulega zmniejszeniu o kwotę przekroczenia, nie wyższą niż kwota maksymalnego zmniejszenia; jeżeli do renty rodzinnej uprawniona jest więcej niż jedna osoba – nie wyższą niż część kwoty maksymalnego zmniejszenia proporcjonalną do liczby osób uprawnionych do renty; z kolei w punkcie VII pouczenia wnioskodawczyni została poinformowana, że w celu ustalenia czy zachodzą okoliczności powodujące zawieszenie prawa do renty rodzinnej lub części renty rodzinnej (jeżeli do renty uprawniona jest więcej niż jedna osoba) albo wstrzymanie wypłaty lub zmniejszenie jej wysokości – rencista ma obowiązek powiadomić organ rentowy m. in. o osiągnięciu wymienionego w punkcie V pouczenia przychodu i jego wysokości.

[decyzja (...) k. 46-47v. akt rentowych A. K.]

Do renty rodzinnej uprawniony był ponadto syn T. K. (2) K., któremu renta została przyznana również od 8 lipca 2021 roku. [decyzja (...) k. 46-47v. akt rentowych A. K.]

Renta rodzinna przysługiwała także drugiemu z synów A. K. i T. K. (1) – również noszącemu imię i nazwisko T. K. (1), urodzonemu (...). Świadczenie przysługiwało mu od 1 października 2021 roku tj. od dnia rozpoczęcia nauki. Wypłata renty została wstrzymana od 1 lutego 2023 roku z uwagi na osiągnięcie przez T. K. (1) 25 lat i niekontynuowaniu nauki na ostatnim roku studiów. [decyzja o przyznaniu renty rodzinnej k. 10-11v. akt rentowych T. K., decyzja o prawie do renty rodzinnej k. 19-20v. akt rentowych T. K.]

Wysokość renty brutto zmarłego T. K. (1) wynosiłaby miesięcznie 2581,93 zł. [decyzja (...) k. 46-47v. akt rentowych A. K.]

Renta rodzinna od 8 lipca 2021 roku do 30 września 2021 roku dla dwóch osób uprawnionych wynosiła 90% świadczenia osoby zmarłej zgodnie z wyliczeniem: $90\% \times 2581,93 \text{ zł} = 2323,74 \text{ zł}$. Każdej z osób uprawnionych – A. K. oraz K. K. przysługiwało wówczas po 1161,87 zł. [decyzja (...) k. 46-47v. akt rentowych A. K.]

Renta rodzinna od października 2021 roku dla trzech osób uprawnionych wynosiła 95% świadczenia osoby zmarłej zgodnie z wyliczeniem: $95\% \times 2581,93 \text{ zł} = 2452,83 \text{ zł}$. Każdej z osób uprawnionych – A. K., K. K. oraz T. K. (1) s. T. przysługiwało wówczas po 817,61 zł. [decyzja z 5 października 2021 r. k. 46-47v. akt rentowych A. K., decyzja z 2 listopada 2021 r. k. 19-20 v. akt rentowych T. K.]

Decyzją z 3 listopada 2021 roku, A. K., K. K. i T. K. (1) przyznano dodatkowe roczne świadczenie pieniężne, na podstawie ustawy z 21 stycznia 2021 roku o kolejnym w 2021 roku dodatkowym świadczeniu pieniężnym dla emerytów i rencistów (Dz. U. poz. 432). Wysokość świadczenia dla wszystkich trzech uprawnionych wyniosła 1250,88 zł.

Każdemu z uprawnionych przysługiwała więc kwota 416,96 zł. [decyzja w sprawie dodatkowego rocznym świadczeniu k. 21-22v. akt rentowych T. K.]

A. K. osiągnęła następujące przychody: w lipcu 2021 roku - 2 442,89 zł, w sierpniu 2021 roku - 5 274,73 zł, we wrześniu 2021 roku - 8 629,68 zł, w październiku 2021 roku - 13 460,23 zł, w listopadzie 2021 roku - 13 771,94 zł, w grudniu 2021 roku - 18 075,24 zł. [zaświadczenie z Powiatowego Inspektoratu Weterynarii w T. k. 67 akt rentowych A. K., zaświadczenie wystawione przez Powiatowego Lekarza Weterynarii w R. M. k. 69 akt rentowych A. K., formularze PIT-11 k. 84-85, 87-88, zaświadczenie wystawione przez Uczelnię Ł. k. 89]

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił w oparciu o powołane dokumenty, które nie budzą wątpliwości Sądu co do ich wiarygodności i których wiarygodność nie była kwestionowana przez żadną ze stron.

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Odwołanie nie zasługuje na uwzględnienie.

Spór w przedmiotowej sprawie sprowadza się do stwierdzenia czy organ rentowy zasadnie zobowiązał A. K. do zwrotu kwoty 4 859,26 zł tytułem nienależnie pobranego świadczenia w postaci renty rodzinnej oraz czy zobowiązanie do zwrotu dotyczy właściwej wysokości wypłaconego świadczenia.

Zaskarżona decyzja odpowiada prawu i znajduje podstawę w przepisach ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 504).

Zgodnie z treścią przepisu art. 104 ust. 1 powyższej ustawy prawo do emerytury lub renty ulega zawieszeniu lub świadczenia te ulegają zmniejszeniu, na zasadach określonych w ust. 3-8 oraz w art. 105, w razie osiągnięcia przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, o której mowa w ust. 2 oraz z tytułu służby wymienionej w art. 6 ust. pkt 4 i 6 ustawy emerytalnej; dla emerytów i rencistów prowadzących pozarolniczą działalność za przychód, o którym mowa w ust. 1, przyjmuje się przychód stanowiący podstawę wymiaru składki na ubezpieczenia społeczne w rozumieniu przepisów o systemie ubezpieczeń społecznych.

Za działalność podlegającą obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, o której mowa w ust. 1, uważa się zatrudnienie, służbę lub inną pracę zarobkową albo prowadzenie pozarolniczej działalności, z uwzględnieniem ust. 3 (art.104 ust.2 cytowanej ustawy)

Zgodnie zaś z brzmieniem art.104 ust.7 powołanej ustawy prawo do emerytury, renty z tytułu niezdolności do pracy oraz renty rodzinnej, do której uprawniona jest jedna osoba, ulega zawieszeniu w razie osiągnięcia przychodu w kwocie wyższej niż 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy, ostatnio ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego.

W myśl art.104 ust.8 ustawy w razie osiągnięcia przychodu w kwocie przekraczającej 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy, ostatnio ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, nie wyżej jednak niż 130% tej kwoty, świadczenie ulega zmniejszeniu o kwotę przekroczenia, nie większą jednak niż kwota maksymalnego zmniejszenia obowiązująca w dniu 31 grudnia 1998 r. w wysokości:

- 1) 24% kwoty bazowej obowiązującej przy ostatniej waloryzacji w 1998 r. - dla emerytury lub renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy;
- 2) 18% kwoty bazowej, o której mowa w pkt 1 - dla renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy;
- 3) 20,4% kwoty bazowej, o której mowa w pkt 1 - dla renty rodzinnej, do której uprawniona jest jedna osoba.

Na gruncie niniejszej sprawy istotne jest wskazanie kwot przychodów odpowiadających 70% oraz 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia ogłoszonego za I, II oraz III kwartał 2021 roku, bowiem ich wysokość za te kwartały

będzie mieć znaczenie dla ustalenia czy uzasadnione jest zmniejszenie albo zawieszenie wnioskodawczyni renty rodzinnej w poszczególnych miesiącach spornego okresu.

Zgodnie z Komunikatem Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w sprawie kwot przychodu odpowiadających 70% i 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia ogłoszonego za I kwartał 2021 r. stosowanych przy zmniejszaniu albo zawieszaniu emerytur i rent z dnia 18 maja 2021 r. (MP z 2021 r. poz. 478) wydanym na podstawie art. 104 ust. 10 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych od dnia 1 czerwca 2021 r. kwota przychodu odpowiadająca 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia ogłoszonego za I kwartał 2021 r. wynosi 3977,10 zł, a kwota odpowiadająca 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za ten kwartał - 7386,10 zł.

Zgodnie zaś z Komunikatem Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w sprawie kwot przychodu odpowiadających 70% i 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia ogłoszonego za II kwartał 2021 r. stosowanych przy zmniejszaniu albo zawieszaniu emerytur i rent z dnia 11 sierpnia 2021 r. (MP z 2021 r. poz. 750) od dnia 1 września 2021 r. kwota przychodu odpowiadająca 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia ogłoszonego za II kwartał 2021 r. wynosi 3853,20 zł, a kwota odpowiadająca 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za ten kwartał - 7155,90 zł.

Z kolei zgodnie z Komunikatem Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w sprawie kwot przychodu odpowiadających 70% i 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia ogłoszonego za III kwartał 2021 r. stosowanych przy zmniejszaniu albo zawieszaniu emerytur i rent z dnia 10 listopada 2021 r. (MP z 2021 r. poz. 1058) od dnia 1 grudnia 2021 r. kwota przychodu odpowiadająca 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia ogłoszonego za III kwartał 2021 r. wynosi 3960,20 zł, a kwota odpowiadająca 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za ten kwartał - 7354,50 zł.

Jak stanowi zaś przepis art. 127 ustawy o emeryturach i rentach z FUS emeryt lub rencista jest zobowiązany zawiadomić organ rentowy o podjęciu działalności, o której mowa w art. 104 ust. 1-4, i o wysokości osiąganego z tego tytułu przychodu, a po upływie roku kalendarzowego - o wysokości tego przychodu uzyskanego w poprzednim roku kalendarzowym ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Z kolei zgodnie z dyspozycją art. 138 ust. 1 ustawy osoba, która nienależnie pobierała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu, przy czym za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust 1 uważa się:

świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności ustania lub zawieszenia prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania;

świadczenia przyznane lub wypłacane na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia. Ponadto za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust 1 uważa się również świadczenia wypłacone w przyczyn niezależnych od organu rentowego osobie innej niż wskazana w decyzji tego organu.

Natomiast w myśl art.138 ust. 4 powoływanej ustawy nie można żądać zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń za okres dłuższy niż 12 miesięcy, jeżeli osoba pobierająca świadczenie zawiadomiła organ rentowy o zajściu okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, a mimo to świadczenia były jej nadal wypłacane, w pozostałych zaś wypadkach – za okres dłuższy niż 3 lata z zastrzeżeniem ust. 5.

Cytowany przepis art. 138 ustawy o emeryturach i rentach z FUS definiuje świadczenie nienależne podlegające zwrotowi, jako m. in. świadczenie wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania.

A zatem podstawą uznania świadczenia za nienależne jest zaistnienie okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie do nich prawa albo wstrzymanie ich wypłaty. Chodzi tu o okoliczności, które nie istniały w chwili przyznania świadczenia, natomiast powstały w czasie jego pobierania.

W ocenie Sądu, w świetle zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego nie ulega wątpliwości, że w sierpniu, wrześniu, październiku, listopadzie oraz grudniu 2021 roku po stronie A. K. powstała nadpłata świadczenia rentowego z uwagi na osiągnięte przez nią w tych miesiącach dochody.

Przychody osiągnięte przez nią w sierpniu 2021 roku przekraczały 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w kwotach wynikających ze wskazanych wyżej stosownych dla poszczególnych miesięcy Komunikatów Prezesa ZUS, co uzasadniało zmniejszenia świadczenia o stosowną kwotę przekroczenia.

Z kolei przychody osiągnięte przez nią w miesiącach od września do grudnia 2021 roku przekraczały w każdym z tych miesięcy 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w kwotach wynikających ze wskazanych wyżej stosownych dla poszczególnych miesięcy Komunikatów Prezesa ZUS co uzasadniało zawieszenie świadczenia.

W ocenie Sądu nadpłacone kwoty są świadczeniem nienależnym w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS, a wnioskodawczyni jest obowiązana do ich zwrotu. Zostały one bowiem wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ich zawieszenie (w lipcu 2021 r.), a następnie ich ustanie (od sierpnia do grudnia 2021 r.), zaś wnioskodawczyni była pouczona o braku prawa do ich pobierania.

W ocenie Sądu rozpoznającego przedmiotową sprawę – wbrew twierdzeniu wnioskodawczyni - pouczenia zawarte w decyzji przyznającej prawo do renty rodzinnej były prawidłowe, standardowo zamieszczane w tego typu decyzjach, sformułowane w sposób nie powodujący żadnych trudności w ich zrozumieniu.

Nie ulega wątpliwości, że na skarżące ciążył obowiązek zapoznania się z decyzją i zawartymi w niej pouczeniami, wobec czego trudno uznać za okoliczność usprawiedliwiającą fakt, że myślała ona, że w przypadku przekroczenia granicy przychodu, organ rentowy sam przestanie jej wypłacać świadczenie, bądź będzie wypłacać je w niższej wysokości.

Podnieść należy, iż zgodnie z treścią art. 127 ust. 1 ustawy emerytalnej emeryt lub rencista jest zobowiązany zawiadomić organ rentowy o podjęciu działalności, o której mowa w art. 104 ust. 1-4, i o wysokości osiąganego z tego tytułu przychodu, a po upływie roku kalendarzowego – o wysokości tego przychodu uzyskanego w poprzednim roku kalendarzowym. Odwołująca z tego obowiązku – o którym została odpowiednio pouczona – nie wywiązała się, co z kolei spowodowało powstanie nadpłaty świadczenia.

Należy przy tym zauważyć, że wnioskodawczyni nie zakwestionowała ustaleń organu ZUS co do wysokości jej przychodów ani też nie kwestionowała samej matematycznej poprawności wyliczenia kwoty należnej do zwrotu, przedstawionego przez ten organ w piśmie procesowym z 21 września 2023 roku.

Zarzuty odwołującej co do treści rozstrzygnięcia organu dotyczyły zaś tego, że ten wydając decyzję o rozliczeniu świadczenia rentowego, nie dokonał on wstecznego rozliczenia nieprzysługującej jej, z uwagi na uzyskiwane przychody części renty na pozostałych uprawnionych.

W ocenie Sądu nie można zgodzić się ze stanowiskiem odwołującej, zgodnie z którym organ rentowy przed wydaniem zaskarżonej decyzji o rozliczeniu świadczeń powinien ustalić wysokość świadczenia przysługującego pozostałym uprawnionym do jego otrzymania tj. K. K. oraz T. K. (1) i dokonać rozdysponowania świadczenia na ich rzecz, co doprowadziłoby do tego że wypłacona na rzecz odwołującej renta rodzinna w rzeczywistości zostałaby w całości wypłacona na rzecz K. K., do rąk jego matki A. K. i T. K. (1), ewentualnie winna zostać zmniejszona o kwotę, która przewyższa wysokość renty rodzinnej ustalonej w zależności od liczby uprawnionych, z pominięciem odwołującej A. K..

Jak bowiem podkreśla się w orzecznictwie, zgodnie z art. 73 i 74 w związku z art.138 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS zwrot nienależnie pobranej renty rodzinnej, przysługującej kilku osobom, powinien odpowiadać wysokości kwoty, o którą został bezpodstawnie uszczuplony Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, a nie jedynie wysokości różnicy pomiędzy kwotą renty rodzinnej przysługującej trzem osobom a kwotą tej renty przysługującej dwóm osobom. (por. wyrok SA w Białymstoku z 18 sierpnia 2010 r., III AUa 476/10, opubl. L.).

Osoba, która nienależnie pobrała część renty rodzinnej, jest zobowiązana do zwrotu całości wypłaconych świadczeń, bez możliwości wstecznego ustalenia nowej wysokości lub nowego podziału renty, ze względu na zmianę liczby osób uprawnionych za okresy przypadające przed miesiącem ujawnienia okoliczności uzasadniających ponowne ustalenie wysokości lub ponowny podział renty rodzinnej. (por. wyrok SA w Katowicach z 9 lutego 2016 r., III AUa 724/15, opubl. LEX).

Obowiązek zwrotu nienależnie pobranego świadczenia odnosi się do świadczenia wypłaconego, czyli pełnej kwoty otrzymanej przez ubezpieczonego z tytułu renty rodzinnej. Osoba, która nienależnie pobrała część renty rodzinnej, jest zobowiązana do zwrotu całości wypłaconych świadczeń, bez możliwości wstecznego ustalenia nowej wysokości lub nowego podziału renty, ze względu na zmianę liczby osób uprawnionych za okresy przypadające przed miesiącem ujawnienia okoliczności uzasadniających ponowne ustalenie wysokości lub ponowny podział renty rodzinnej. (por. wyrok SA w Katowicach z 11 maja 2017 r., III AUa 1198/16, L.)

Podobne stanowisko zaprezentował Sąd Najwyższy podnosząc, że „zobowiązanie do zwrotu całości nienależnie pobranych części renty rodzinnej przez osobę, która utraciła prawo do tego świadczenia, nie prowadzi do ponownego ustalenia wysokości lub podziału renty rodzinnej przysługującej pozostałym osobom uprawnionym do tego świadczenia za okresy, które przypadają przed miesiącem ujawnienia okoliczności powodujących konieczność dokonania ponownego ustalenia wysokości lub podziału renty rodzinnej. Osoba, która nienależnie pobrała część renty rodzinnej jest zobowiązana do zwrotu całości wypłaconych świadczeń, bez możliwości wstecznego ustalenia nowej wysokości lub nowego podziału renty ze względu na zmianę liczby osób uprawnionych za okresy przypadające przed miesiącem ujawnienia okoliczności uzasadniających ponowne ustalenie wysokości lub ponowny podział renty rodzinnej” (por. wyrok SN z 2 marca 2010 r., II UK 235/09, L.).

Ujawnienie pobrania przez jedną z osób uprawnionych do części renty rodzinnej nienależnego świadczenia nie prowadzi zatem „automatycznie” do ponownego podziału renty rodzinnej za ten sam okres pomiędzy pozostałych uprawnionych (por. wyrok SA w Katowicach z dnia 8 września 2006 r., III AUa 983/05 i z dnia 13 grudnia 2007 r., III AUa 2497/06, lub wyroki SA w Warszawie: z dnia 26 czerwca 2007 r., III AUa 531/07; z dnia 26 sierpnia 2008r., III AUa 624/08 i z dnia 8 kwietnia 2009 r., III AUa 74/09).

W powyższych orzeczeniach trafnie zwraca się uwagę, że renta rodzinna, tak jak wszystkie inne świadczenia z ubezpieczenia społecznego, są przyznawane, zmieniane lub ponownie ustalane w zasadzie na wniosek osób uprawnionych, a z urzędu tylko w razie uzyskania przez organ rentowy wiadomości o okolicznościach powodujących konieczność zmiany dotychczasowego podziału renty rodzinnej. W odniesieniu do renty rodzinnej potwierdzają to wyraźnie unormowania zawarte w art. 74 ust. 3 cytowanej ustawy o emeryturach i rentach, który stanowi, że w razie ujawnienia okoliczności powodujących konieczność podziału renty rodzinnej po raz pierwszy lub zmiany warunków dotychczasowego podziału renty ze względu na zmianę liczby osób uprawnionych organ rentowy dokonuje podziału świadczenia od miesiąca ujawnienia tych okoliczności.

Zasada, że wszystkim uprawnionym członkom rodziny przysługuje jedna łączna renta rodzinna, oznacza, iż wystarczające jest zgłoszenie wniosku o to świadczenie przez jedną osobę uprawnioną do przyznania tego świadczenia. Osoba ta nie może i nie powinna zatajać informacji o innych członkach rodziny współuprawnionych do renty rodzinnej. Jeżeli organ rentowy przy rozpoznawaniu wniosku o rentę rodzinną poweźmie wiadomość, że po zmarłym ubezpieczonym pozostały także inni uprawnieni, to zobowiązany jest ich zawiadomić i rozpoznać także ich prawa do jednej łącznej renty rodzinnej (por. uchwałę SN z dnia 18 lutego 1988 r., III UZP 1/88, OSNC 1989 r. Nr 11, poz. 172).

Tylko w takim sensie renta rodzinna jest jednym łącznym świadczeniem z ubezpieczenia społecznego przysługującym uprawnionym członkom rodziny zmarłego.

Obowiązek podziału jednej łącznej renty rodzinnej na równe części między uprawnionych członków rodziny, o którym mowa w art. 74 ust. 2, nie ma znaczenia technicznego, ale istotne znaczenie normatywne określające prawo każdej osoby uprawnionej do równej części renty rodzinnej już dlatego, że przychody uzyskiwane z tytułu przysługujących im podzielonych części rent rodzinnych podlegają podatkowi dochodowemu od dochodów osobistych.

Ponadto podział renty rodzinnej jest wyraźnie dokonywany w równych częściach pomiędzy wszystkich uprawnionych do tego jednego łącznego świadczenia w wydawanych decyzjach rentowych. W decyzjach tych zawarte są dokładne pouczenia, między innymi o okolicznościach prowadzących do ustania prawa do renty rodzinnej, do jej zawieszenia oraz dotyczące konieczności dokonania podziału renty rodzinnej po raz pierwszy lub ponownie w razie zmiany warunków dotychczasowego podziału ze względu na liczbę osób uprawnionych, co zawsze następuje od miesiąca ujawnienia tych okoliczności (art. 74 ust. 3 ustawy).

Takie zasady potwierdza regulacja z art. 107a ustawy, z którego ust. 1 wynika, że jeżeli do renty rodzinnej jest uprawniona więcej niż jedna osoba i jedna lub kilka z tych osób zgłosi wniosek o wyłączenie z kręgu osób uprawnionych do renty, prawo do renty rodzinnej ulega ponownemu ustaleniu z pominięciem tej osoby (osób).

Wniosek taki jest okolicznością powodującą ustanie prawa do renty rodzinnej osób wymienionych w ust. 1. Ponowne ustalenie wysokości renty rodzinnej dla pozostałych osób uprawnionych do renty następuje od miesiąca, od którego wstrzymano wypłatę renty osobie, o której mowa w ust. 1, nie wcześniej niż od miesiąca zgłoszenia wniosku (ust. 3 i 4).

Te zasady ponownego ustalania prawa do renty rodzinnej lub ich wysokości potwierdza art. 133 cytowanej ustawy o emeryturach i rentach z FUS, do którego odpowiedniego stosowania odsyła art. 74 ust. 4 tej ustawy.

Te kategoryczne regulacje prawne wykluczają dokonanie z mocą wsteczną ponownego podziału pomiędzy osoby uprawnione renty rodzinnej za okresy, w których jedna lub niektóre z osób uprawnionych nienależnie pobrały przypadające na nie równe części renty rodzinnej.

Przyznanie za okres 3 lat, poprzedzających ujawnienie okoliczności prowadzących do zmiany warunków dotychczasowego podziału renty rodzinnej ze względu na zmianę liczby osób uprawnionych, prawa do wyrównania tego świadczenia do wysokości określonej w art. 73 i do jego podziału w myśl art. 74 ust. 2 cytowanej ustawy byłoby możliwe wyłącznie w przypadku, gdyby odmowa lub przyznanie niższych świadczeń (równych części renty rodzinnej) było następstwem błędu organu rentowego lub organu odwoławczego (art. 74 ust. 4 w związku z art. 133 ust. 1 pkt 2 lub ust. 2 ustawy).

Uzyskanie przez pozostałych dwóch uprawnionych przysługujących im części renty rodzinnej w wyższej wysokości miałyby istotnie miejsce, ale jedynie w sytuacji, gdyby odwołująca dopełniła obowiązku zgłoszenia w stosownym terminie wysokości osiągniętych przychodów i nie pobrałaby w sposób nienależny swojej części renty rodzinnej.

W realiach niniejszej sprawy A. K. nie dopełniła jednak ciążącego na niej obowiązku, co skutkowało wypłatą na jej rzecz świadczenia nienależnego.

Nie może ona zatem w sposób skuteczny żądać podwyższenia przez organ rentowy w decyzji rozliczeniowej części renty rodzinnej przysługujących pozostałym uprawnionym.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. odwołanie – jako niezasadne - podlegało oddaleniu.

SSO Paulina Kuźma